

Udskriftsdato: 15. december 2025

2010/1 LSF 124 (Gældende)

Forslag til Lov om ændring af retsplejeloven (Udvidet adgang til at anvende anonyme vidner)

Ministerium: Justitsministeriet

Journalnummer: Justitsmin., j.nr. 2010-730-1206

Forslag

til

Lov om ændring af retsplejeloven

(Udvidet adgang til at anvende anonyme vidner)

§ 1

I lov om rettens pleje, jf. lovbekendtgørelse nr. 1237 af 26. oktober 2010, som ændret senest ved § 2 i lov nr. 1552 af 21. december 2010, foretages følgende ændringer:

1. I § 181 ændres »§ 856, stk. 4 og 5« til: »§ 856, stk. 5 og 6«.
2. I § 845, *stk. 1, nr. 4*, ændres »§ 856, stk. 1, 3 eller 6« til: »§ 856, stk. 1, 4 eller 7«.
3. I § 845, *stk. 1, nr. 6*, ændres »§ 856, stk. 5« til: »§ 856, stk. 6«.
4. § 856, *stk. 3*, ophæves, og i stedet indsættes:
»*Stk. 3.* Afgørelse efter stk. 2 træffes på grundlag af en samlet vurdering af sagens omstændigheder, herunder eventuelle oplysninger om vidnets forudgående tilknytning til tiltalte og oplysninger om sagens karakter.
Stk. 4. Er der truffet bestemmelse efter stk. 2, nr. 2, kan retten yderligere bestemme, at tiltalte skal forlade retslokalet, mens vidnet afhøres.«
Stk. 4-9 bliver herefter stk. 5-10.
5. I § 856, *stk. 7*, der bliver stk. 8, ændres »stk. 2, 3, 5 og 6« til: »stk. 2, 4, 6 og 7«.
6. I § 856, *stk. 8, 1. pkt.*, der bliver stk. 9, 1. pkt., ændres »stk. 1, 3 eller 6« til: »stk. 1, 4 eller 7«.
7. I § 856, *stk. 8, 4. pkt.*, der bliver stk. 9, 4. pkt., ændres »stk. 5« til: »stk. 6«.
8. I § 856, *stk. 9, 1. pkt.*, der bliver stk. 10, 1. pkt., ændres »stk. 3« til: »stk. 4«, og »stk. 5 og 6« ændres til: »stk. 6 og 7«.
9. I § 856, *stk. 9, 4. pkt.*, der bliver stk. 10, 4. pkt., ændres »stk. 3, 5 og 6« til: »stk. 4, 6 og 7«.

§ 2

Stk. 1. Loven træder i kraft den 1. maj 2011.

Stk. 2. Loven finder anvendelse i sager, som ikke er endeligt afgjort ved lovens ikrafttræden.

§ 3

Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland.

Bemærkninger til lovforslaget

Almindelige bemærkninger

Indholdsfortegnelse

1. Indledning
2. Gældende ret
 - 2.1. Vidnepligt
 - 2.2. Anonyme vidner
 - 2.2.1. Retsplejelovens regler om anonyme vidner
 - 2.2.2. Retspraksis om anonyme vidner
 - 2.3. Andre tiltag til beskyttelse af vidner
 - 2.4. Den Europæiske Menneskerettighedskonvention
3. Justitsministeriets overvejelser
4. Lovforslagets udformning
5. De økonomiske og administrative konsekvenser for stat, kommuner og regioner
6. De økonomiske og administrative konsekvenser for erhvervslivet mv.
7. De administrative konsekvenser for borgerne
8. De miljømæssige konsekvenser
9. Forholdet til EU-retten
10. Hørte myndigheder og organisationer mv.
11. Sammenfattende skema

1. Indledning

Formålet med lovforslaget er at indføre en vis udvidet adgang til at tillade anonyme vidner i straffesager.

Baggrunden for forslaget er de samme grundlæggende hensyn, som ligger bag de gældende regler i retsplejeloven om adgangen til at anvende anonyme vidner.

Det drejer sig for det første om hensynet til vidners sikkerhed, idet det i sig selv er uacceptabelt, hvis et vidne bliver udsat for trusler og repressalier.

For det andet drejer det sig om hensynet til retshåndhævelsen. Hvis et vidne på grund af frygt ikke tør afgive forklaring, kan det således medføre, at anklagemyndigheden ikke kan bevise gerningsmandens skyld. Frygten for repressalier mv. hos vidner til forbrydelser kan dermed betyde, at muligheden for at bekæmpe kriminalitet bliver svækket.

Lovforslaget indebærer navnlig, at der i retsplejeloven indsættes en bestemmelse om, at rettens afgørelse om at tillade (fuldstændig eller delvis) anonymisering af et vidne træffes på grundlag af en samlet vurdering af sagens omstændigheder, herunder eventuelle oplysninger om vidnets forudgående tilknytning til tiltalte og oplysninger om sagens karakter. Herved forudsættes det, at domstolene får en vis udvidet adgang til at tillade anonyme vidner i forhold til, hvad der følger af den gældende lovgivning og de forudsætninger for lovens anvendelse, som er opstillet i den gældende lovs forarbejder. I modsætning til, hvad der fremgår af den gældende lovs forarbejder, forudsættes det således bl.a. med lovforslaget, at der ikke nødvendigvis skal være tale om såkaldte tilfældighedsvidner (vidner uden nogen tilknytning til tiltalte) for, at anonym vidneførsel kan anvendes. I øvrigt fastslås det, at adgangen til at anvende anonyme vidner ikke i alle tilfælde er begrænset til sager, hvor der er tale om særlige former for kriminalitet, og hvor der foreligger egentlige trusler mod det pågældende vidne.

Hensynet til tiltalte og tiltaltes muligheder for at forsvare sig indebærer efter Justitsministeriets opfattelse, at der også fremover bør være meget snævre rammer for adgangen til at tillade anonyme vidner. Uanset at lovforslaget indebærer en vis, begrænset udvidelse af adgangen til at føre anonyme vidner, vil der således fortsat være tale om en regulering, der medfører, at betingelserne for at anvende anonyme vidner kun undtagelsesvist vil være opfyldt.

2. Gældende ret

2.1. Vidnepligt

Et vidne har i almindelighed pligt til at afgive vidneforklaring i retten, jf. retsplejelovens § 168. Nægter vidnet at afgive forklaring, har retten mulighed for at benytte forskellige tvangsmidler (bøder, afhentelse ved politiet mv.) med henblik på at formå vidnet til at afgive forklaring, jf. retsplejelovens § 178.

Reglerne om vidnepligt modificeres bl.a. af vidnefritagelsesreglen i retsplejelovens § 171, hvorefter der i visse nærmere angivne tilfælde ikke er vidnepligt. Efter retsplejelovens § 171, stk. 2, er der således ikke vidnepligt, hvis forklaringen antages at ville udsætte vidnet selv for straf eller tab af velfærd (nr. 1), udsætte vidnets nærmeste for straf eller tab af velfærd (nr. 2) eller påføre vidnet selv eller vidnets nærmeste anden væsentlig skade (nr. 3). Begrebet »tab af velfærd« i stk. 2, nr. 1 og 2, antages i praksis også at omfatte fysisk overlast. Et vidne vil således bl.a. kunne være vidnefritaget, hvis en tiltalt i en straffesag (eller eventuelt andre) har fremsat trusler om repressalier i form af fysiske overgreb mod vidnet selv eller vidnets nærmeste.

Den vidnefritagelsesgrund, der følger af stk. 2, nr. 1, giver vidnet en undtagelsesfri ret til at nægte at afgive forklaring. For så vidt angår de vidnefritagelsesgrunde, som følger af stk. 2, nr. 2 og 3, kan retten på trods af vidnefritagelsesgrunden pålægge vidnet at afgive forklaring, når forklaringen anses for at være af afgørende betydning for sagens udfald, og sagens beskaffenhed og dens betydning for vedkommende part eller samfundet findes at berettige dertil, jf. retsplejelovens § 171, stk. 3. Vælger vidnet trods en foreliggende vidnefritagelsesgrund at afgive forklaring, eller pålægger retten vidnet at afgive forklaring i medfør af retsplejelovens § 171, stk. 3, skal retten påse, at der tages særligt hensyn til vidnet, jf. retsplejelovens § 173, stk. 2. Retten kan med henblik herpå bl.a. træffe bestemmelse om dørlukning under forklaringen eller nedlægge forbud mod offentlig gengivelse af forklaringen.

2.2. Anonyme vidner

2.2.1. Retsplejelovens regler om anonyme vidner

2.2.1.1. Efter retsplejelovens § 729 a, stk. 2, modtager forsvareren kopi af indførsler i retsbøgerne vedrørende sagen, og forsvareren kan herefter gøre sig bekendt med indførslerne, medmindre andet følger af lovens §§ 748 og 856. En sigtet uden forsvarer skal endvidere efter retsplejelovens § 729 b, stk. 1, efter anmodning have adgang til hos politiet at gøre sig bekendt med indførsler i retsbøgerne vedrørende sagen, medmindre andet følger af §§ 748 og 856.

Efter retsplejelovens § 729 a, stk. 3, og § 729 b, stk. 2, har både forsvareren og en sigtet uden forsvarer under efterforskningen endvidere adgang til at gøre sig bekendt med det materiale, som politiet har tilvejebragt til brug for den sag, som sigtelsen angår.

Efter § 745 d, stk. 1, har forsvareren herudover krav på at blive underrettet om foretagelsen af efterforskningsskridt som eksempelvis afhøringer, således at forsvareren kan være til stede.

Politiet kan, hvis det er nødvendigt af hensyn til bl.a. tredjemand, give forsvareren pålæg om ikke at videregive de oplysninger, som forsvareren har modtaget fra politiet, jf. § 729 a, stk. 4. Politiet kan

endvidere i sådanne tilfælde afslå en anmodning om aktindsigt fra en sigtet uden forsvarer, jf. § 729 b, stk. 2, 2. pkt.

Et forsvarerpålæg kan udstrækkes, indtil den tiltalte har afgivet forklaring under hovedforhandlingen, jf. § 729 a, stk. 4, sidste pkt. Begrænsningen i den sigtedes aktindsigt efter § 729 b bortfalder senest inden hovedforhandlingen (eller sagens afslutning i øvrigt), jf. bestemmelsens stk. 2, 3. pkt.

Reglerne kan bl.a. være relevante i tilfælde, hvor et vidne udviser betydelig angst for at skulle føres som vidne, og hvor vidnet under henvisning hertil og til sagens karakter ønsker at hemmeligholde sin identitet for den sigtede med henblik på en afklaring af, om vidnet kan føres anonymt under en senere hovedforhandling.

2.2.1.2. Som en mere vidtgående mulighed end forsvarerpålæg kan retten efter anmodning fra politiet bestemme, at reglerne i §§ 729 a-b om aktindsigt og § 745 d om meddelelse om efterforskningskridt skal fraviges, hvis det er påkrævet af bl.a. hensyn til tredjemands liv eller helbred, og det ikke giver anledning til væsentlige betænkeligheder for varetagelsen af sigtedes forsvar. Rettens bestemmelse herom medfører, at hverken den sigtede eller forsvareren gøres bekendt med det pågældende materiale. Der henvises til retsplejelovens § 729 c og § 745 d, stk. 2.

Begrænsningen i forsvarerens og sigtedes adgang til aktindsigt efter § 729 c kan efter rettens afgørelse gælde indtil videre eller i et nærmere fastsat tidsrum, jf. bestemmelsens stk. 4. Træffer retten afgørelse om, at begrænsningen skal gælde indtil videre, skal retten på ny vurdere begrænsningen, før hovedforhandlingen i sagen indledes, jf. stk. 4, 3. pkt.

2.2.1.3. Sigtede og forsvareren underrettes som udgangspunkt om alle retsmøder under efterforskningen og er berettiget til at overvære dem, jf. retsplejelovens § 748, stk. 1 og 2. Retten kan dog på anmodning bestemme, at der ikke skal gives sigtede underretning om et retsmødes afholdelse, eller at sigtede helt eller delvis skal være udelukket fra at deltage i retsmødet, hvis bl.a. hensynet til tredjemand, f.eks. et vidne, der kan frygte for repressalier mv., undtagelsesvis gør det påkrævet, jf. stk. 5. Hvis de særlige hensyn, som har begrundet udelukkelsen, fortsat er til stede, kan retten endvidere afskære sigtede fra efterfølgende at blive gjort bekendt med, hvad der er tilført retsbogen, og retten kan pålægge forsvareren ikke at give sigtede underretning om, hvad der er passeret i retsmødet. Pålægget kan udstrækkes, indtil tiltalte har afgivet forklaring under hovedforhandlingen, jf. § 748, stk. 6.

2.2.1.4. Samtidig med indlevering af anklageskrift til retten eller snarest muligt derefter skal anklagemyndigheden til retten indlevere en fortegnelse over de beviser (herunder vidner), som anklagemyndigheden ønsker at føre, jf. retsplejelovens § 837, stk. 1.

Anklagemyndigheden skal i den forbindelse sende en kopi af bevisfortegnelsen til forsvareren. Anklagemyndigheden kan i den forbindelse give forsvareren pålæg om ikke at videregive oplysninger om et vidnes bopæl eller navn, stilling og bopæl til tiltalte, hvis anklagemyndigheden agter at anmode retten om i henhold til retsplejelovens § 856, stk. 2, at bestemme, at disse oplysninger ikke må meddeles tiltalte. Der henvises til retsplejelovens § 838.

2.2.1.5. Efter retsplejelovens § 856, stk. 2, nr. 1 og 2, kan retten, hvis det må antages at være uden betydning for tiltaltes forsvar, på anmodning bestemme,

- at et vidnes bopæl ikke må oplyses for tiltalte, hvis afgørende hensyn til vidnets sikkerhed taler for det (nr. 1), eller
- at et vidnes navn, stilling og bopæl ikke må oplyses for tiltalte, hvis afgørende hensyn til vidnets sikkerhed gør det påkrævet (nr. 2).

Bestemmelsen i § 856, stk. 2, nr. 1, om hemmeligholdelse af vidnets bopæl blev indsat i retsplejeloven ved lov nr. 273 af 13. maj 1987. Af forarbejderne til bestemmelsen fremgår det, at der kan være behov for en adgang for retten til under hovedforhandlingen efter begæring at kunne bestemme, at et vidnes bopæl ikke må oplyses over for tiltalte, såfremt afgørende hensyn til vidnet taler derfor ud fra en konkret

vurdering. Da der kan opstå situationer, hvor vidnets identitet ikke kan fastlægges, såfremt bopælen anonymiseres, er det i bestemmelsen tilføjet som en yderligere betingelse, at anonymiseringen skal være uden betydning for tiltaltes forsvar. Der henvises til Folketingets Retsudvalgs betænkning over lovforslag nr. L 111 fremsat den 26. november 1989.

Bestemmelsen i § 856, stk. 2, nr. 2, om hemmeligholdelse af vidnets navn, stilling og bopæl blev indsat i retsplejeloven ved lov nr. 381 af 6. juni 2002.

I pkt. 1.3 i de almindelige bemærkninger til det pågældende lovforslag (L 139 fremsat den 27. februar 2002) er det om betingelsen om, at hemmeligholdelse af de pågældende oplysninger for tiltalte skal være uden betydning for tiltaltes forsvar, bl.a. anført, at de foreslåede regler vil kunne anvendes, hvor der er tale om såkaldte tilfældige vidner – det vil sige personer, som tiltalte ikke kender i forvejen, og som ved en ren tilfældighed overværer eller bliver offer for en forbrydelse. I disse tilfælde vil det således kun helt undtagelsesvis have betydning for tiltaltes forsvar at kende den pågældende persons identitet. Det er tilsvarende anført i pkt. 4.3 i lovforslagets almindelige bemærkninger, at bestemmelsen i § 856, stk. 2, nr. 2, derfor i praksis vil kunne få betydning i forhold til såkaldte tilfældige vidner – det vil sige vidner, som ikke har nogen tilknytning til tiltalte.

For så vidt angår betingelsen om, at afgørende hensyn til vidnets sikkerhed skal gøre hemmeligholdelse af vidnets navn, stilling og bopæl påkrævet, er det i pkt. 4.3 i de almindelige bemærkninger til det nævnte lovforslag anført, at der heri ligger, at omstændighederne i sagen med styrke skal tale for, at vidnet kan blive udsat for repressalier eller andre ubehageligheder, hvis tiltalte får oplysninger om vidnets identitet. Det fremgår af bemærkningerne, at denne betingelse ofte kan være opfyldt i tilfælde, hvor vidnet er omfattet af vidnefritagelsesgrundene i retsplejelovens § 171, stk. 2, men også vil kunne foreligge i tilfælde, hvor vidnet ikke kan påberåbe sig en vidnefritagelsesgrund.

Det fremgår endvidere af bemærkningerne, at det – i lyset af det netop anførte – må antages, at bestemmelsen om anonym vidneførsel navnlig vil kunne blive relevant i visse sager om grov og mere organiseret kriminalitet, herunder bandekriminalitet. Justitsministeriet tilkendegav i besvarelsen af et spørgsmål fra Folketingets Retsudvalg vedrørende lovforslaget (2001-02, 2. samling, L 139 – bilag 17), at det ikke kan udelukkes, at der også undtagelsesvist kan være grundlag for at hemmeligholde et vidnes identitet i sager, der ikke vedrører grov og mere organiseret kriminalitet, f.eks. i en sag om en overtrædelse af straffelovens § 244 om almindelig vold.

Det er retten, som på baggrund af de oplysninger, der foreligger i sagen, træffer bestemmelse om, hvorvidt det med den fornødne sikkerhed kan lægges til grund, at betingelserne i § 856, stk. 2, nr. 1 eller 2, må anses for opfyldt.

Rettens stillingtagen til spørgsmålet om anonym vidneførsel kan i medfør af retsplejelovens § 845, stk. 1, nr. 5, ske forud for hovedforhandlingen. Hvis der måtte være behov for det, kan retten bestemme, at der i den forbindelse afholdes et retsmøde efter retsplejelovens § 747, hvor vidnet afhøres under strafansvar om bl.a. sit eventuelle kendskab til den tiltalte.

Opstår spørgsmålet om anonym vidneførsel først under hovedforhandlingen, vil vidnet tilsvarende kunne udspørges under vidneansvar om bl.a. eventuelle relationer til den tiltalte, inden retten træffer afgørelse om anonym vidneførsel.

Træffes der afgørelse om (fuldstændigt eller delvist) at anonymisere et vidne, betyder det som anført, at de pågældende oplysninger bliver hemmeligholdt for tiltalte. Forsvareren vil derimod i alle tilfælde få oplysningerne om identiteten på vidner, som afgiver forklaring i retten i en sag mod tiltalte.

2.2.1.6. Det er et udgangspunkt i retsplejen, at en tiltalt overværer den forklaring, som et vidne afgiver i retten. Det gælder også, selv om vidnet er beskyttet ved hemmeligholdelse af navn mv.

Retten kan dog bestemme, at tiltalte skal forlade retslokalet, mens et vidne, der er beskyttet ved hemmeligholdelse af navn, bopæl og stilling, afhøres, hvis der er grund til at antage, at vidnet eller vidnets

nærmeste vil blive udsat for alvorlig fare, hvis tiltalte får kendskab til vidnets identitet (udseende). Det følger af retsplejelovens § 856, stk. 3.

Efter retsplejelovens § 856, stk. 1, kan rettens formand endvidere uden for de tilfælde, hvor et vidne er beskyttet ved hemmeligholdelse af navn, bopæl og stilling, bestemme, at tiltalte skal forlade retslokalet, mens et vidne eller en medtiltalt afhøres, når særegne grunde taler for, at en uforbeholden forklaring ellers ikke kan opnås.

Bestemmelsen anvendes i tilfælde, hvor der ikke er grundlag for at træffe afgørelse om fuldstændig vidneanonymitet, men hvor vidnet f.eks. føler ubehag ved at være i samme lokale som tiltalte, sådan at retten vurderer, at hensynet til at opnå en uforbeholden forklaring fra vidnet bør tilgodeses ved, at tiltalte forlader retslokalet under vidneforklaringen.

Hensynet til tiltalte varetages ved, at tiltaltes forsvarer i alle tilfælde har mulighed for at være til stede i forbindelse med afhøringen og til at stille spørgsmål til vidnet. Både retten og forsvareren vil være bekendt med vidnets identitet.

Hvis en tiltalt som følge af en beslutning efter bl.a. retsplejelovens § 856, stk. 1 eller 3, ikke har overværet afhøringen af et vidne eller en medtiltalt, skal tiltalte, når denne på ny kommer til stede i retslokalet, have oplysning om indholdet af forklaringen, for så vidt den angår tiltalte, jf. § 856, stk. 8.

2.2.1.7. Retsplejelovens § 856 indeholder regler om polititjenestemænds muligheder for at vidne anonymt.

Det følger således af § 856, stk. 4, at polititjenestemænd, der har udført foranstaltninger som nævnt i retsplejelovens § 754 a (det vil sige en polititjenestemand, som har optrådt som politiagent), kan afgive forklaring uden at oplyse eget navn og bopæl. Det følger desuden af bestemmelsens stk. 5, at rettens formand kan bestemme, at polititjenestemænd, der varetager særlige tjenestefunktioner (f.eks. polititjenestemænd, der foretager skygninger eller installerer aflytningsudstyr), kan afgive forklaring som vidne uden at oplyse navn og bopæl, hvis afgørende hensyn til vidnets særlige tjenestefunktion taler for det, og oplysningerne må antages at være uden betydning for tiltaltes forsvar.

Rettens formand kan endvidere bestemme, at den tiltalte skal forlade retslokalet, når en polititjenestemand som nævnt i stk. 4 eller 5 afhøres, hvis det er påkrævet af hensyn til hemmeligholdelsen af vedkommendes identitet, og det må antages at være uden væsentlig betydning for tiltaltes forsvar, jf. § 856, stk. 6.

2.2.1.8. Retten til aktindsigt i en endeligt afsluttet straffesag vil kunne begrænses bl.a. i det omfang, der har været truffet beslutning om hemmeligholdelse af oplysninger i medfør af § 856, stk. 2, jf. retsplejelovens § 729 d.

2.2.1.9. Den beskyttelse af et vidne, der ligger i reglerne om anonym vidneførsel, herunder i, at tiltalte i visse tilfælde kan blive bedt om at forlade retslokalet, mens vidnet afhøres, kan blive illusorisk, hvis tilhørere, herunder personer, der har tilknytning til tiltalte, kan overvære og referere forklaringen. Retsplejelovens § 856 om anonym vidneførsel suppleres derfor af retsplejelovens § 29, hvorefter der kan træffes beslutning om dørlukning.

2.2.2. Retspraksis om anonyme vidner

Justitsministeriet har gennem Rigsadvokaten indhentet eksempler fra retspraksis til belysning af, i hvilket omfang domstolene tillader brug af anonyme vidner:

Vestre Landsrets kendelser af 11. maj 2009, 20. maj 2009 og 3. juli 2009 vedrørte alle samme vidne, som i et større sagskompleks om bl.a. narkotikakriminalitet selv var blevet idømt 6 års fængsel. Den pågældende var efterfølgende indkaldt som vidne i tre sager mod medgerningsmænd og frygtede i den forbindelse for sin sikkerhed. Det fremgår af sagen, at medgerningsmænd havde anvendt dummebøder,

trusler og vold mod andre gerningsmænd i sagskomplekset, ligesom en af de tiltalte over for politiet havde udtalt sig i truende vendinger om vidnet i anledning af dennes forklaring til politiet.

Vidnet havde under sagernes behandling i byretten afgivet vidneforklaring delvist anonymt, idet vidnets eventuelle nye navn og bopæl ikke måtte oplyses for de tiltalte. Forud for ankesagernes behandling anmodede anklagemyndigheden i medfør af retsplejelovens § 845, stk. 1, nr. 5, Vestre Landsret om at træffe afgørelse om, at vidnets eventuelle nye navn og bopæl ikke måtte oplyses over for de tiltalte, således at vidnet blev indkaldt, vejledt og afhørt under sit tidligere navn. Landsretten fandt i alle tre tilfælde, at betingelserne i retsplejelovens § 856, stk. 2, nr. 1 og 2, var opfyldt og afsagde kendelse i overensstemmelse med anklagemyndighedens anmodning. Vestre Landsret traf ved sin kendelse af 3. juli 2009 endvidere afgørelse om, at tiltalte skulle forlade retssalen, mens vidnet afgav forklaring, jf. retsplejelovens § 856, stk. 1.

Ved kendelse af 18. marts 2010 traf Retten i Roskilde i medfør af retsplejelovens § 856, stk. 2, nr. 2, bestemmelse om, at et vidnes nuværende navn, stilling og bopæl ikke måtte oplyses over for de tiltalte. Der var tale om en sag om forsøg på manddrab, og vidnets frygt for at afgive vidneforklaring hidrørte efter det oplyste fra nogle personer, der under et møde havde advaret ham mod at dumme sig og sagt, at han skulle redde de to tiltalte. Retten lagde til grund, at de pågældende personer – og dermed også højst sandsynligt de tiltalte – var bekendt med vidnets identitet under det navn, han bar på gerningstidspunktet, og en anonymisering ansås derfor ikke at tjene noget formål og kunne i øvrigt ikke anses for at være uden betydning for de tiltaltes forsvar. Da retten ikke kunne udelukke, at vidnets frygt for repressalier var reel og velbegrundet, og da det måtte anses for uden betydning for de tiltaltes forsvar, at vidnets nuværende navn, stilling og bopæl ikke blev oplyst, blev anmodningen om hemmeligholdelse for tiltalte imødekommet for så vidt angik disse oplysninger.

Ved kendelse af 12. august 2010 traf Retten på Frederiksberg afgørelse om delvis anonymisering af to vidners identitet i en sag om forsøg på manddrab. Der var under sagen tillige rejst tiltale mod den tiltalte for at have truet de to vidner i anledning af deres forventede forklaringer til politiet eller i retten ved med fingeren foran munden at gestikulere, at vidnerne skulle holde mund, for derefter at føre hånden på tværs af halsen. Da det ikke kunne afvises, at sagen om drabsforsøget på åben gade havde sammenhæng med bandekriminalitet, fandt retten, at det kunne befrygtes, at en offentlig forhandling kunne udsætte vidnernes sikkerhed for fare. Retten traf herefter i medfør af retsplejelovens § 856, stk. 2, nr. 2, bestemmelse om, at de to vidners bopæl og stilling ikke måtte oplyses over for tiltalte. Da vidnernes navne fremgik af anklageskriftet, og da tiltalte under hele sagen havde været bekendt med disse, fandtes en hemmeligholdelse af navnene at være uden reel betydning. Der blev endvidere ved kendelsen truffet bestemmelse om, at vidnerne skulle afgive forklaring for lukkede døre og uden tiltaltes tilstedeværelse, jf. herved retsplejelovens § 29, stk. 3, nr. 3, og § 856, stk. 1.

Ved kendelse af 25. september 2002 traf Vestre Landsret bestemmelse om, at tre vidners eventuelle nye navne samt stillinger og bopæle ikke måtte oplyses over for de tiltalte. Der var tale om en større narkotikasag, og anklagemyndigheden havde under henvisning til sagens karakter og til, at to ud af tre vidner havde skiftet navn, og alle tre vidner havde fået navne- og adressebeskyttelse efter sagens opståen, fremsat begæring om hemmeligholdelse af de tre vidners navne, stillinger og bopæle. Retten fandt ikke grundlag for en fuldstændig anonymisering af vidnernes identitet, idet retten henviste til, at vidnerne ikke kunne anses som tilfældige vidner.

Østre Landsret traf ved kendelse af 2. november 2004 bestemmelse om hemmeligholdelse af et vidnes efternavn, stilling og bopæl, ligesom der blev truffet bestemmelse om, at de tiltalte skulle forlade retslokalet, mens vidnet blev afhørt, og at der skulle ske dørlukning under vidnets forklaring. Sagen vedrørte vold mod en medindsat i en arrest, og vidnet havde i den forbindelse udtrykt bekymring for sin sikkerhed, hvis han skulle afgive forklaring for åbne døre, mens de tiltalte var til stede, ligesom han ikke ønskede sit efternavn, stilling og bopæl oplyst.

2.3. Andre tiltag til beskyttelse af vidner

2.3.1. En særlig strafferetlig beskyttelse af vidner følger af straffelovens § 123. Efter denne bestemmelse straffes den, der med trussel om vold forulemper, eller som med vold, ulovlig tvang efter § 260, trusler efter § 266 eller på anden måde begår en strafbar handling mod en person, dennes nærmeste eller andre med tilknytning til denne i anledning af personens forventede eller allerede afgivne forklaring til politiet eller retten.

Der er tale om handlinger, der også er strafbare, når de begås over for andre end vidner. § 123 har imidlertid en strafferamme på indtil 8 års fængsel, og bestemmelsen giver dermed en kvalificeret strafferetlig beskyttelse i tilfælde, hvor et vidne eller vidnets nærmeste udsættes for vold, trusler om vold mv.

2.3.2. Politiet kan endvidere efter omstændighederne iværksætte en række foranstaltninger med henblik på at beskytte vidner, der risikerer at blive ofre for kriminalitet.

I tilfælde, hvor der opstår spørgsmål om beskyttelse af et vidne, kan politikredsene – eventuelt i samarbejde med den overordnede anklagemyndighed og Politiets Efterretningstjeneste – iværksætte beskyttelsesforanstaltninger for det pågældende vidne, f.eks. i form af patruljering og bevogtning.

I helt ekstraordinære tilfælde, hvor de foranstaltninger, som kan iværksættes af politikredsene, ikke anses for tilstrækkelige, kan Politiets Efterretningstjeneste iværksætte vidnebeskyttelsesforanstaltninger inden for rammerne af et vidnebeskyttelsesprogram.

I de mest alvorlige tilfælde kan der foretages et fuldstændigt identitetsskifte, og den pågældende kan eventuelt også hjælpes til et nyt liv i et andet land. For at identitetsskifte skal kunne gennemføres, skal vidnet medvirke til processen og overholde en række konkret fastsatte betingelser. Vidnet skal således være indstillet på bl.a. at afbryde kontakten til sin familie, venner og øvrige omgangskreds, ligesom vidnet må opgive arbejde eller uddannelse. Vidnebeskyttelsesprogrammet kan ikke gennemføres, hvis vidnet ikke overholder disse betingelser.

2.3.3. En forudsætning for, at retsplejelovens regler om anonym vidneførsel kan være effektive, er naturligvis, at vidnets identitet i de pågældende tilfælde faktisk bliver holdt skjult under hele sagen. Det kræver en særlig opmærksomhed hos alle de implicerede myndighedspersoner i sagen – både rettens personale, politiet og anklagemyndigheden – men det vil i første række være anklagemyndighedens ansvar at sikre den fornødne beskyttelse af et anonymt vidne.

Rigsadvokaten har i den forbindelse oplyst, at man er i færd med at udarbejde en meddelelse til anklagemyndigheden om retningslinjerne for håndtering af blandt andet de sager, hvor der kan blive tale om at anvende retsplejelovens regler om anonym vidneførsel.

Meddelelsen skal bidrage til en bedre forståelse for sagsgangene i de sager, hvor der er et forhøjet sikkerhedsniveau, som f.eks. sager om bandekriminalitet. I forhold til anonyme vidner vil meddelelsen skulle sikre, at der i praksis bliver taget de skridt, der er relevante for at undgå, at et anonymt vidnes identitet afsløres under efterforskning – og under sagens behandling i retten.

Den endelige færdiggørelse af meddelelsen afventer Folketingets behandling af dette lovforslag med henblik på, at Rigsadvokaten kan give anklagemyndigheden en samlet orientering om regler og retningslinjer på området.

2.3.4. For at skabe de tryggest mulige rammer for personer, der skal vidne i en retssag, indeholder retsbygninger, der etableres efter domstolsreformens ikrafttræden (den 1. januar 2007), særskilte ventefaciliteter for bange vidner. Når det gælder de retter, der ikke hører til i nyetablerede bygninger, er der mulighed for at vidner, der ønsker at undgå at møde tiltalte i retsbygningen, kan vente i særskilte lokaler.

2.3.5. Justitsministeriet kan endvidere oplyse, at ministeriet i foråret 2009 nedsatte en arbejdsgruppe om sikkerhed i retsbygninger med repræsentanter for domstolene, Domstolsstyrelsen, Direktoratet for Kriminalforsorgen, politiet, anklagemyndigheden og Justitsministeriet. Arbejdsgruppen havde til opgave

at udarbejde et konkret forslag til sikkerhedsniveauet i landets retsbygninger, bl.a. vedrørende vidnesikkerhed, personalesikkerhed, hærværk og sager med behov for forhøjet sikkerhedsniveau.

Arbejdsgruppen afgav sin rapport i april 2010. På baggrund af sine overvejelser er arbejdsgruppen blandt andet fremkommet med anbefalinger, som skal beskytte vidner og sikre øget tryghed for vidner.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at det kan medvirke til at øge bange vidners følelse af tryghed, hvis der i disse vidners venterum etableres videoovervågning samt en alarmknap, der giver mulighed for kontakt til rettens personale. Arbejdsgruppen har således anbefalet, at landets retter etablerer videoovervågning og en alarmknap i venterummene for bange vidner.

Endelig er det arbejdsgruppens opfattelse, at det for rettens øvrige besøgende, herunder andre vidner end bange vidner, kan være tryghedsskabende, hvis der i hvert fald ét sted i retsbygningen er et videoovervåget venteområde, hvor de pågældende kan opholde sig, hvis de ønsker det. Arbejdsgruppen har derfor anbefalet, at der etableres sådanne områder ved landets retter.

Vidnebeskyttelse er allerede et prioriteret område ved retterne, og der er iværksat en række tiltag på området. Domstolsstyrelsen er desuden meget opmærksom på at inddrage vidnesikkerhed i forbindelse med indretningen af nye retsbygninger.

Domstolsstyrelsen vil desuden på baggrund af arbejdsgruppens anbefalinger påbegynde etablering af videoovervågning og en alarmknap i venterum for bange vidner samt videoovervågede venteområder ved landets retter.

2.4. Den Europæiske Menneskerettighedskonvention

Artikel 6 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention vedrører retten til en retfærdig og offentlig rettergang. Heri ligger bl.a., at den anklagede mindst skal have ret til at få tilstrækkelig tid og lejlighed til at forberede sit forsvar, jf. artikel 6, stk. 3, litra b, og til at afhøre eller lade afhøre imod ham førte vidner og at få vidner for ham tilsagt og afhørt på samme betingelser som vidner, der føres imod ham, jf. stk. 3, litra d.

Bestemmelsen i artikel 6 er ikke generelt til hinder for brug af anonyme vidner i straffesager. Menneskerettighedsdomstolen har således i sin praksis anerkendt, at hensynet til vidners liv, frihed og sikkerhed efter omstændighederne kan føre til en fravigelse af udgangspunktet for vidneførsel i straffesager, hvorefter vidner afgiver forklaring direkte for den dømmende myndighed i et offentligt retsmøde, hvor også den tiltalte og forsvareren er til stede. Domstolen har i den forbindelse fremhævet, at hensynet til vidners og forurettedes liv, frihed og sikkerhed er beskyttet af andre konventionsbestemmelser, der indebærer, at staterne har pligt til at indrette deres straffesystemer på en sådan måde, at hensynet til disse interesser ikke tilsidesættes (se bl.a. *Doorson mod Holland*, dom af 26. marts 1996).

Ved brug af anonyme vidner i straffesager lægger Domstolen vægt på, om der er foretaget en rimelig afvejning af de ulemper, som en sådan fremgangsmåde medfører for tiltalte, over for hensynet til det eller de pågældende vidner. De ulemper, som forsvaret udsættes for, skal således modsvares af den fremgangsmåde, der benyttes af retten.

Efter praksis tillægges endvidere vidnets karakter betydning. Det vil f.eks. have betydning, om der er tale om et vidne, der hører til politiet. I dette tilfælde vil anonymisering som udgangspunkt kun kunne finde sted i helt ekstraordinære situationer, f.eks. med henblik på ikke at afsløre identiteten på en hemmelig agent i tilfælde, hvor det ikke er muligt at bruge mindre indgribende foranstaltninger (se *Van Mechelen m.fl. mod Holland*, dom af 23. april 1997).

Den konkrete fremgangsmåde i forbindelse med vidneforklaringen skal ske med respekt for kravet om proportionalitet, hvilket indebærer, at der skal ske anonymisering i mindst muligt omfang. I nogle tilfælde vil det være tilstrækkeligt at holde vidnets identitet hemmelig for den tiltalte, mens det i andre tilfælde kan være nødvendigt endvidere at foretage en vis maskering. Desuden kan det i visse tilfælde være nød-

vendigt helt at afskære tiltaltes mulighed for at høre eller iagttage vidnet. Valget af anonymiseringsgrad må ske på grundlag af en konkret vurdering af hensynet til vidnet. Det har endvidere betydning, om forsvareren er til stede, når vidnet afgiver forklaring, og om forsvareren har mulighed for at afhøre vidnet.

Herudover vil det være af betydning, om det eller de anonyme vidners forklaringer er det eneste eller afgørende bevis i sagen mod den tiltalte. Hvis det er tilfældet, følger det af Domstolens praksis, at en domstols domfældelse på denne baggrund vil udgøre en krænkelse af konventionen (se bl.a. *Kostovski mod Holland*, dom af 20. november 1989, samt ovennævnte *Doorson mod Holland*, og *Van Mechelen mod Holland*).

3. Justitsministeriets overvejelser

De gældende regler om adgangen til undtagelsesvist at tillade anonym vidneførsel bygger på et grundsynspunkt om, at det er særdeles vigtigt, at vidner opnår den størst mulige beskyttelse, så de ikke af frygt for repressalier afholder sig fra at vidne, og så de, der står frem med deres viden, ikke efterfølgende lider overlast. Denne vidnebeskyttelse er naturligvis vigtig af hensyn til de pågældende vidner, men det er også vigtigt ud fra mere overordnede retshåndhævelsesmæssige hensyn. Hvis et vidne på grund af frygt for repressalier ikke tør afgive (fuld) forklaring, kan det således medføre, at anklagemyndigheden ikke kan bevise gerningsmandens skyld, og gerningsmanden dermed ikke kan straffes.

Hensynet til tiltalte og dennes forsvar indebærer efter Justitsministeriets opfattelse, at det fortsat kun bør være muligt undtagelsesvist at tillade, at et vidne bliver ført anonymt, således at tiltalte ikke opnår kendskab til vidnets identitet. Justitsministeriet finder imidlertid, at der i lyset af hensynet til vidners sikkerhed og de retshåndhævelseshensyn, der er nævnt ovenfor, bør ske en begrænset lempelse af de gældende, meget snævre betingelser for anonym vidneførsel.

Justitsministeriet foreslår derfor, at retsplejelovens regler ændres, så domstolene får en vis udvidet adgang til at tillade anonym vidneførsel.

4. Lovforslagets udformning

4.1. Det foreslås, at der i retsplejelovens § 856 indføres en bestemmelse, der fastslår, at rettens afgørelse af, om betingelserne for at tillade (fuldstændig eller delvis) anonymisering af et vidne er opfyldt, skal ske efter en samlet vurdering af sagens omstændigheder, herunder eventuelle oplysninger om vidnets forudgående tilknytning til tiltalte og oplysninger om sagens karakter.

Med forslaget ændres der ikke ved de gældende betingelser i retsplejelovens § 856, stk. 2, hvorefter rettens imødekommelse af en anmodning om fuldstændig eller delvis vidneanonymitet kun kan ske, hvis det må antages at være uden betydning for tiltaltes forsvar, og hvorefter fuldstændig vidneanonymitet efter stk. 2, nr. 2, forudsætter, at afgørende hensyn til vidnets sikkerhed gør det påkrævet.

Hensigten med det nævnte forslag er at fremhæve, at vurderingen af, om de pågældende betingelser er opfyldt, vil afhænge af de helt konkrete omstændigheder i den enkelte sag. I denne vurdering vil der kunne lægges vægt på eventuelle oplysninger om vidnets tilknytning til tiltalte, herunder om vidnet er uden tilknytning til tiltalte, har en perifer tilknytning til tiltalte eller har en nærmere personlig tilknytning til tiltalte. Der vil ved denne vurdering bl.a. også kunne lægges vægt på oplysninger om sagens karakter, herunder bl.a. om der er tale om en sag omfattende et kriminelt miljø, hvor vold og trusler erfaringsmæssigt jævnligt forekommer.

4.2. Det forudsættes med lovforslaget bl.a., at der vil kunne være tilfælde, hvor retten efter en samlet vurdering af sagens omstændigheder kan anse betingelserne for fuldstændig vidneanonymitet efter § 856, stk. 2, nr. 2, for opfyldt, selv om der ikke er tale om et såkaldt tilfældigt vidne – det vil sige, selv om der ikke er tale om et vidne uden tilknytning til tiltalte. Hermed lægges der op til en vis udvidet mulighed for at anvende anonyme vidner, idet det som anført i pkt. 2.2.1.5 ovenfor er forudsat i forarbejderne til den

gældende bestemmelse, at fuldstændig anonymitet af et vidne efter § 856, stk. 2, nr. 2, udelukkende kan ske med hensyn til tilfældige vidner.

Lovforslaget indebærer således, at fuldstændig anonymitet ikke nødvendigvis vil være forbeholdt såkaldte tilfældighedsvidner, idet det med lovforslaget ikke vil være udelukket, at kravet om, at anonym vidneførsel må antages at være uden betydning for tiltaltes forsvar, også vil kunne være opfyldt i andre tilfælde. Der kan således tænkes tilfælde, hvor vidnet og tiltalte nok kender – eller kender til – hinanden, men hvor forbindelsen mellem de to parter er af en sådan mere overfladisk og perifer karakter, at der ikke er grundlag for at antage, at vidnets anonymitet kan have negativ indvirkning på tiltaltes forsvar. Det vil sige, at der kan være en vis tilknytning mellem vidnet og tiltalte, uden at dette nødvendigvis i det enkelte tilfælde indebærer, at der er noget grundlag for at formode, at vidnet af den grund kan have en personlig interesse i at afgive en belastende forklaring i sagen mod tiltalte. I så fald bør det ikke være udelukket undtagelsesvist at tillade at føre vedkommende som anonymt vidne, hvis retten efter en samlet vurdering finder, at hemmeligholdelse af vidnets navn mv. må antages at være uden betydning for tiltaltes forsvar.

Til brug for rettens stillingtagen hertil vil der som omtalt i pkt. 2.2.1.5 ovenfor være mulighed for på forhånd at afhøre vidnet om vidnets kendskab til tiltalte, således at dette kan indgå i rettens vurdering af, om der er konkret og reel risiko for, at vidnet har relationer til tiltalte af en sådan karakter, at vidnet kan have skjulte, personlige motiver for at afgive en forklaring, som kan belaste tiltalte.

4.3. Af forarbejderne til den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 856, stk. 2, nr. 2, er det i tilknytning til betingelsen om, at afgørende hensyn til vidnets sikkerhed skal gøre anonym vidneførsel påkrævet, anført, at omstændighederne i sagen med styrke skal tale for, at vidnet kan blive udsat for repressalier eller andre ubehageligheder, hvis tiltalte får oplysninger om vidnets identitet, jf. også pkt. 2.2.1.5 ovenfor.

Som det fremgår af pkt. 2.2.2 ovenfor, er der i retspraksis eksempler på, at ikke kun trusler, der er fremsat direkte over for et vidne, men også et mere ubestemt trusselsbillede udledt af vold og trusler om vold rettet mod andre vidner eller af sagens karakter efter omstændighederne kan føre til, at dele af oplysningerne om et vidnes identitet hemmeligholdes for tiltalte (delvis anonymisering).

Det tilsigtes i den forbindelse med lovforslaget at gøre det klart, at det ikke bør være en forudsætning for at kunne vidne (fuldstændig) anonymt, at der er fremsat eksplicite trusler mod vidnet, eller at tiltalte (eller tiltaltes venner mv.) har anvendt repressalier mod andre vidner. Det skal derimod i hver enkelt sag bero på en konkret vurdering af alle sagens omstændigheder, herunder sagens karakter, om der må anses at foreligge en sådan trussel mod vidnet, at anonymitet findes påkrævet. Det forudsættes, at det ved denne vurdering tillægges vægt, om der er tale om en sag om mere organiseret kriminalitet, herunder kriminalitet begået af medlemmer af rocker- eller bandegrupperinger. Den omstændighed, at der er tale om en sag af denne karakter, må således efter Justitsministeriets opfattelse i nogle tilfælde antages at have væsentlig betydning ved vurderingen af, om der kan foreligge en sådan trussel mod vidnet, at anonymitet må anses for påkrævet. Hvis der i sagen foreligger oplysninger om, at tiltalte har tilknytning til et kriminelt miljø, hvor vold og trusler erfaringsmæssigt jævnligt forekommer, vil det således i nogle tilfælde i sig selv kunne tale i retning af, at vidnet kan risikere at blive udsat for repressalier mv.

4.4. Det er anført i forarbejderne til retsplejelovens § 856, stk. 2, nr. 2, at bestemmelsen navnlig vil være relevant i visse sager om grov og mere organiseret kriminalitet, herunder bandekriminalitet. Det er endvidere under folketingsbehandlingen af det lovforslag, der førte til den nugældende bestemmelse, tilkendegivet, at der formentligt også undtagelsesvist kan opstå behov for at hemmeligholde et vidnes identitet i sager, der ikke vedrører grov og mere organiseret kriminalitet, f.eks. sager om almindelig vold, jf. også punkt 2.2.1.5 ovenfor. De eksempler fra praksis, som er gengivet under pkt. 2.2.2 vedrører henholdsvis to forsøg på manddrab, to større narkosagskomplekser og et tilfælde af grov vold (§ 245) mod en medindsat i en arrest.

I den forbindelse kan der være anledning til at fremhæve, at det navnlig i tilfælde af mere organiseret

kriminalitet, herunder kriminalitet begået af medlemmer af rocker- og bandegrupperinger, ikke i sig selv er en betingelse for anonym vidneførsel, at straffesagen omhandler grov kriminalitet. Selv om der er tale om relativt mindre grov kriminalitet, kan det således være relevant at overveje muligheden for anonym vidneførsel. Det vil imidlertid i alle tilfælde bero på en samlet vurdering af sagens omstændigheder, om der er grundlag for anonym vidneførsel, og fuldstændig vidneanonymitet efter § 856, stk. 2, nr. 2, vil ligesom hidtil bl.a. forudsætte, at afgørende hensyn til vidnets sikkerhed i det enkelte tilfælde gør det påkrævet.

4.5. Er der tale om et vidne, som tiltalte i forvejen har et vist kendskab til, vil formålet med en afgørelse om at hemmeligholde vidnets navn mv. over for tiltalte kunne forspildes, hvis der ikke samtidig træffes afgørelse om, at tiltalte skal forlade retslokalet, mens vidnet afgiver forklaring.

Bl.a. i lyset heraf foreslås det i tilknytning til det ovenfor anførte om, at også navnet mv. tilhørende såkaldt ikke-tilfældige vidner i særlige tilfælde kan hemmeligholdes for tiltalte, at ændre retsplejelovens § 856, stk. 3 (fremover stk. 4), således at retten kan træffe beslutning om, at tiltalte skal forlade retslokalet under et vidnes forklaring, hvis retten forinden har truffet bestemmelse om, at vidnets navn mv. skal holdes hemmeligt for tiltalte. Det vil sige, at retten fremover ikke, inden det besluttet, at tiltalte skal forlade retslokalet, behøver at foretage nogen yderligere vurdering af, om vidnet eller dets nærmeste vil blive udsat for alvorlig fare, hvis tiltalte får kendskab til vidnets identitet.

Hvis retten finder, at betingelserne for at hemmeligholde vidnets identitet er opfyldt, jf. § 856, stk. 2, nr. 2, vil det således i sig selv være tilstrækkeligt til, at der også kan træffes afgørelse om, at tiltalte skal forlade retslokalet under den pågældende vidneforklaring. Det gælder navnlig i tilfælde, hvor der er risiko for, at vidnets udseende vil afsløre identiteten over for tiltalte, mens det i øvrigt må bero på rettens vurdering ud fra bl.a. almindelige proportionalitetshensyn, om man bør imødekomme et ønske fra vidnet om ikke at skulle opholde sig i retslokalet sammen med tiltalte.

4.6. Lovforslaget indebærer ingen ændring med hensyn til tiltaltes adgang til at få kendskab til alle vidneforklaringer, som afgives i sagen mod tiltalte.

Tilsvarende indeholder lovforslaget ingen ændring af de regler, der indebærer, at forsvareren altid har ret til at overvære vidnets forklaring, til at stille spørgsmål til vidnet og til at få fuldt kendskab til vidnets identitet.

Lovforslaget indebærer endvidere ingen ændring af reglerne for, hvornår polititjenestemænd kan vidne anonymt.

4.7. Retsplejelovens regler om fuldstændig og delvis anonymisering af vidner skal naturligvis fortsat anvendes inden for de rammer, som følger af Den Europæiske Menneskerettighedskonvention og den retspraksis, der er knyttet til konventionen, jf. herved pkt. 2.4 ovenfor.

Det indebærer bl.a., at en vidneforklaring, der er afgivet af et anonymt vidne fortsat ikke kan udgøre det eneste eller det afgørende bevis ved domfældelse.

Desuden indebærer det, at anonymiseringen skal ske med respekt for kravet om proportionalitet, hvilket betyder, at der i alle tilfælde skal ske anonymisering i mindst muligt omfang.

4.8. I pkt. 2.2.2 ovenfor er der refereret flere eksempler fra praksis, hvor tiltalte har opnået kendskab til et vidnes tidligere/hitdige identitet, men hvor retten – af hensyn til vidnets sikkerhed – træffer afgørelse om, at tiltalte ikke kan få oplysning om vidnets eventuelle fremtidige navn (f.eks. navneskift i forbindelse med vidnebeskyttelse). Lovforslaget berører ikke denne del af praksis, hvor der alene bliver rejst spørgsmål om at hemmeligholde et vidnes eventuelle fremtidige navn.

5. De økonomiske og administrative konsekvenser for stat, kommuner og regioner

Lovforslaget har ingen økonomiske og administrative konsekvenser for stat, kommune og regioner.

6. De økonomiske og administrative konsekvenser for erhvervslivet mv.

Lovforslaget har ikke økonomiske og administrative konsekvenser for erhvervslivet.

7. De administrative konsekvenser for borgerne

Lovforslaget har ingen administrative konsekvenser for borgerne.

8. De miljømæssige konsekvenser

Lovforslaget har ingen miljømæssige konsekvenser.

9. Forholdet til EU-retten

Lovforslaget indeholder ikke EU-retlige aspekter.

10. Hørte myndigheder og organisationer mv.

Lovforslaget har været sendt i høring hos følgende myndigheder og organisationer mv.:

Østre Landsret, Vestre Landsret, Sø- og Handelsretten, samtlige byretter, Domstolsstyrelsen, Den Danske Dommerforening, Dommerfuldmægtigforeningen, Domstolenes Tjenestemandsförening, HK-Landsklubben Danmarks Domstole, Rigsadvokaten, Foreningen af Statsadvokater, Foreningen af Offentlige Anklagere, Rigspolitiet, Politidirektørforeningen, Politiforbundet i Danmark, HK-Landsklubben for Politiet, Direktoratet for Kriminalforsorgen, Foreningen af Fængselsinspektører og Vicefængselsinspektører, Kriminalforsorgsföreningen, Dansk Fængselsforbund, HK-Landsklubben for Kriminalforsorgen, Landsklubben af socialrådgivere ansat i Kriminalforsorgen, Dansk Socialrådgiverforening, Advokatrådet, Danske Advokater, Landsforeningen af Forsvarsadvokater, Foreningen af Advokater og Advokatfuldmægtige, Institut for Menneskerettigheder, Retssikkerhedsfonden, Dansk Retspolitisk Forening, Kriminalpolitisk Forening (KRIM) og Amnesty International.

11. Sammenfattende skema

	Positive konsekvenser/ mindreudgifter	Negative konsekvenser/ merudgifter
Økonomiske konsekvenser for stat, kommuner og regioner	Ingen	Ingen
Administrative konsekvenser for stat, kommuner og regioner	Ingen	Ingen
Økonomiske konsekvenser for erhvervslivet	Ingen	Ingen
Administrative konsekvenser for erhvervslivet	Ingen	Ingen
Miljømæssige konsekvenser	Ingen	Ingen
Administrative konsekvenser for borgerne	Ingen	Ingen
Forholdet til EU-retten	Forslaget har ingen EU-retlige aspekter	

Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser

I lovforslagets bilag 1 er den foreslåede bestemmelse sammenholdt med den nugældende bestemmelse.

Til § 1

Til nr. 1-3 (§ 181 og § 845, stk. 1, nr. 4 og 6)

Ændringerne er en konsekvens af, at der foreslås indsat et nyt stk. 3 i retsplejelovens § 856.

Til nr. 4-9 (§ 856)

Det foreslås, at der i retsplejelovens § 856 indføres en bestemmelse, der fastslår, at rettens afgørelse af, om betingelserne for at tillade (fuldstændig eller delvis) anonymisering af et vidne er opfyldt, skal ske efter en samlet vurdering af sagens omstændigheder, herunder eventuelle oplysninger om vidnets forudgående tilknytning til tiltalte og oplysninger om sagens karakter.

Der ændres ikke med forslaget på betingelsen i retsplejelovens § 856, stk. 2, hvorefter rettens imødekommelse af en anmodning om fuldstændig eller delvis vidneanonymitet kun kan ske, hvis det må antages at være uden betydning for tiltaltes forsvar. Desuden ændres der ikke ved betingelserne om, at delvis anonymisering efter stk. 2, nr. 1, forudsætter, at afgørende hensyn til vidnets sikkerhed taler for det, og at fuldstændig vidneanonymitet efter stk. 2, nr. 2, forudsætter, at afgørende hensyn til vidnets sikkerhed gør det påkrævet.

Med forslaget fremhæves det, at vurderingen af, om de pågældende betingelser er opfyldt, afhænger af de helt konkrete omstændigheder i den enkelte sag. I denne vurdering vil der kunne lægges vægt på eventuelle oplysninger om vidnets tilknytning til tiltalte, herunder om vidnet er uden tilknytning til tiltalte, har en perifer tilknytning til tiltalte eller har en nærmere personlig tilknytning til tiltalte. Der vil ved denne vurdering bl.a. også kunne lægges vægt på oplysninger om sagens karakter, herunder bl.a. om der er tale om en sag omfattende et kriminelt miljø, hvor vold og trusler erfaringsmæssigt jævnligt forekommer.

I lyset af den foreslåede ændring forudsættes det, at der vil kunne være tilfælde, hvor retten efter en samlet vurdering af sagens omstændigheder kan anse betingelserne for fuldstændig vidneanonymitet efter § 856, stk. 2, nr. 2, for opfyldt, selv om der ikke er tale om et såkaldt tilfældigt vidne – det vil sige, selv om der ikke er tale om et vidne uden tilknytning til tiltalte. Det er således Justitsministeriets opfattelse, at der kan tænkes tilfælde, hvor vidnet og tiltalte nok kender – eller kender til – hinanden, men hvor forbindelsen mellem de to parter er af en sådan mere overfladisk og perifer karakter, at der ikke er grundlag for at antage, at vidnets anonymitet kan have negativ indvirkning på tiltaltes forsvar.

I tilfælde, hvor der er tale om et vidne, som tiltalte i forvejen har et vist kendskab til, vil formålet med en afgørelse om at hemmeligholde vidnets navn mv. over for tiltalte kunne forspildes, hvis der ikke samtidig træffes afgørelse om, at tiltalte skal forlade retslokalet, mens vidnet afgiver forklaring. Bl.a. i lyset heraf foreslås det at ændre retsplejelovens § 856, stk. 3 (fremover stk. 4), således at retten kan træffe beslutning om, at tiltalte skal forlade retslokalet under et vidnes forklaring, hvis retten forinden har truffet bestemmelse om, at vidnets navn mv. skal holdes hemmeligt for tiltalte og således bl.a. har fundet, at afgørende hensyn til vidnets sikkerhed gør hemmeligholdelsen påkrævet. Det vil sige, at retten fremover ikke, inden det beslutes, at tiltalte skal forlade retslokalet, behøver at foretage nogen yderligere vurdering af, om vidnet eller dets nærmeste vil blive udsat for alvorlig fare, hvis tiltalte får kendskab til vidnets identitet. Hvis retten finder, at betingelserne for at hemmeligholde vidnets identitet er opfyldt, jf. § 856, stk. 2, nr. 2, vil det således i sig selv være tilstrækkeligt til, at der også kan træffes afgørelse om, at tiltalte skal forlade retslokalet under den pågældende vidneforklaring. Det gælder navnlig i tilfælde, hvor der er risiko for, at vidnets udseende vil afsløre identiteten over for tiltalte, mens det i øvrigt må bero på rettens vurdering ud fra bl.a. almindelige proportionalitetshensyn, om man bør imødekomme et ønske fra vidnet om ikke at skulle opholde sig i retslokalet sammen med tiltalte.

Der henvises i øvrigt til pkt. 4 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Ændringerne i § 856, stk. 7-9 (fremover stk. 8-10) er en konsekvens af det foreslåede nye stk. 3 i § 856.

Til § 2

Det foreslås, at loven træder i kraft den 1. maj 2011.

Det foreslås endvidere, at lovændringerne finder anvendelse i sager, som ikke er endeligt afgjort ved lovens ikrafttræden. Det indebærer bl.a., at reglerne vil kunne anvendes i en situation, hvor der før lovens ikrafttræden er afsagt dom i 1. instans, men hvor der efter lovens ikrafttræden under en ankesagsbehandling ønskes ført et nyt vidne.

Til § 3

Bestemmelsen vedrører lovens territoriale gyldighedsområde og indebærer, at loven ikke gælder for Færøerne og Grønland.

Lovforslaget sammenholdt med gældende lov

Gældende formulering

Lovforslaget

§ 1

I lov om rettens pleje, jf. lovbekendtgørelse nr. 1237 af 26. oktober 2010, som ændret senest ved § 2 i lov nr. 1552 af 21. december 2010, foretages følgende ændringer:

§ 181. Inden vidnet afhøres, forvisser retten sig om vidnets identitet, jf. dog § 856, stk. 4 og 5, og om, at intet er til hinder for vidneforklaringens afgivelse. Retten pålægger derefter alvorligt vidnet at tale sandhed og gør vidnet bekendt med strafansvaret for afgivelse af falsk forklaring.

1. I § 181 ændres »§ 856, stk. 4 og 5« til: »§ 856, stk. 5 og 6«.

§ 845. Retten kan efter anmodning fra anklagemyndigheden, forsvareren eller et vidne forud for hovedforhandlingen træffe afgørelse om

- 1) — — —
- 2) — — —
- 3) — — —
- 4) at tiltalte skal forlade retslokalet, mens et vidne afhøres, jf. § 856, stk. 1, 3 eller 6,
- 5) — — —
- 6) at en polititjenestemand's navn og bopæl ikke kan oplyses, jf. § 856, stk. 5.

2. I § 845, stk. 1, nr. 4, ændres »§ 856, stk. 1, 3 eller 6« til: »§ 856, stk. 1, 4 eller 7«.

3. I § 845, stk. 1, nr. 6, ændres »§ 856, stk. 5« til: »§ 856, stk. 6«.

Stk. 2...

§ 856. Rettens formand kan uden for de tilfælde, der er nævnt i stk. 2, nr. 2, beslutte, at tiltalte skal forlade retslokalet, mens et vidne eller en medtiltalte afhøres, når særegne grunde taler for, at en uforbeholden forklaring ellers ikke kan opnås.

Stk. 2. Retten kan, hvis det må antages at være uden betydning for tiltaltes forsvar, på anmodning bestemme,

- 1) at et vidnes bopæl ikke må oplyses for tiltalte, hvis afgørende hensyn til vidnets sikkerhed taler for det, eller
- 2) at et vidnes navn, stilling og bopæl ikke må oplyses for tiltalte, hvis afgørende hensyn til vidnets sikkerhed gør det påkrævet.

Stk. 3. Er der truffet bestemmelse efter stk. 2, nr. 2, kan retten yderligere bestemme, at tiltalte skal forlade retslokalet, mens vidnet afhøres, hvis der er grund til at antage, at vidnet eller vidnets nærmeste vil blive udsat for alvorlig fare, hvis tiltalte får kendskab til vidnets identitet.

Stk. 4. En polititjenestemand, der har udført foranstaltninger som nævnt i § 754 a, kan afgive forklaring uden at oplyse sit eget navn og bopæl.

Stk. 5. Rettens formand kan bestemme, at navn og bopæl på en polititjenestemand, der afgiver forklaring som vidne, ikke skal oplyses, hvis afgørende hensyn til vidnets særlige tjenestefunktion taler for det og oplysningerne må antages at være uden betydning for tiltaltes forsvar.

Stk. 6. Rettens formand kan bestemme, at tiltalte skal forlade retslokalet, når en polititjenestemand, der har udført foranstaltninger som nævnt i § 754 a, eller en polititjenestemand med en særlig tjenestefunktion afhøres, hvis dette er påkrævet af hensyn til hemmeligholdelsen af polititjenestemandens identitet og det må antages at være uden væsentlig betydning for tiltaltes forsvar.

Stk. 7. Rettens formand afgør, om tiltalte skal forlade retslokalet under den forudgående forhandling om anmodninger fremsat efter stk. 2, 3, 5 og 6.

Stk. 8. Når tiltalte som følge af en beslutning efter stk. 1, 3 eller 6, ikke har overværet afhøringen af et vidne eller en medtiltalt, skal tiltalte, når denne på ny kommer til stede i retslokalet, have oplysning om, hvem der har afgivet forklaring i tiltaltes fravær, og om indholdet af forklaringen, for så vidt den angår tiltalte. Retten afgør, om gengivelsen af forklaringen skal ske før eller efter, at tiltalte selv har afgivet forklaring. Oplysning om vidnets bopæl eller navn, stilling og bopæl skal dog ikke meddeles tiltalte, hvis retten har truffet bestemmelse om hemmeligholdelse efter stk. 2, nr. 1 eller 2. Oplysning om en polititjenestemandens navn og bopæl skal endvidere ikke meddeles tiltalte, hvis retten har truffet bestemmelse om hemmeligholdelse efter stk. 5.

Stk. 9. Afgørelse om hemmeligholdelse af et vidnes navn, stilling og bopæl, jf. stk. 2, nr. 2, og stk. 3, eller en polititjenestemandens navn og bopæl, jf. stk. 5 og 6, træffes ved kendelse. I

4. § 856, *stk. 3*, ophæves, og i stedet indsættes:

»*Stk. 3.* Afgørelse efter stk. 2 træffes på grundlag af en samlet vurdering af sagens omstændigheder, herunder eventuelle oplysninger om vidnets forudgående tilknytning til tiltalte og oplysninger om sagens karakter.

Stk. 4. Er der truffet bestemmelse efter stk. 2, nr. 2, kan retten yderligere bestemme, at tiltalte skal forlade retslokalet, mens vidnet afhøres.«

Stk. 4-9 bliver herefter stk. 5-10.

5. I § 856, *stk. 7*, der bliver stk. 8, ændres »stk. 2, 3, 5 og 6« til: »stk. 2, 4, 6 og 7«.

6. I § 856, *stk. 8, 1. pkt.*, der bliver stk. 9, 1. pkt., ændres »stk. 1, 3 eller 6« til: »stk. 1, 4 eller 7«.

7. I § 856, *stk. 8, 4. pkt.*, der bliver stk. 9, 4. pkt., ændres »stk. 5« til: »stk. 6«.

8. I § 856, *stk. 9, 1. pkt.*, der bliver stk. 10, 1. pkt., ændres »stk. 3« til: »stk. 4«, og »stk. 5 og 6« ændres til: »stk. 6 og 7«.

kendelsen anføres de konkrete omstændigheder i sagen, hvorpå det støttes, at betingelserne for hemmeligholdelse er opfyldt. Kendelsen kan til enhver tid omgøres. Rettens afgørelse efter stk. 2, nr. 2, og stk. 3, 5 og 6, kan kæres.

9. I § 856, *stk. 9, 4. pkt.*, der bliver stk. 10, 4. pkt., ændres »stk. 3, 5 og 6« til: »stk. 4, 6 og 7«.